

CAPITOLE DIN DIDACTICA LIMBII GERMANE

I.

Grillparzer

ÎN

LICEUL ROMÂN

DE
BCU Cluj / Central University Library Cluj

GEORGE BOGDAN-DUICĂ

PROFESOR LA GIMNASIUL «CANTEMIR»

BUCURESCI

Tipografia «GUTENBERG», Joseph Göbl

20, STRADA DOAMNEI, 20.

(Biserica Kalinderu)

1899.

1.81517

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Extrasă din «Școala Modernă» No. 3--4, an. III

83.000/500/1000 : 373/1000/

373 (1000/1000/1000)

1.

Programa analitică a limbei germane a hotărît, ca în clasa VII să se citească «fragmente celebre din dramele autorilor Schiller, Goethe, Lessing și *Grillparzer*», iar «în întregime o dramă celebră a unuia din acești autori». Ca lectură acasă «se vor da asemenea drame întregi din aceiași autori», cel puțin una la două bimestre.

Dintre cel puțin trei drame întregi, care se vor citi an de an în clasa VII, putem crede așa dar, că cel puțin la câte doi ani se va citi și o dramă de Grillparzer. Dic cel puțin la doi ani, pentru că am credea, că profesorii români vor preferi pe Lessing, Goethe, Schiller, pe care-i cunosc mai bine, de cât pe Grillparzer și vor împlini cu ei nu-

mărul minimal (3), ce li se cere la cetirea de poezie dramatică germană în clasa VII.

Preferirea acésta găsesce un punct de razim și în programă. Programa cere în clasa VII o schiță literară scurtă despre epoca clasică, în care intră Schiller și Goethe, în al cărei început vom pune pe energicul Lessing, dar în care — nu încap Grillparzer. Schița fiind foarte scurtă, *prea* scurtă, profesorii vor trebui să o completeze prin lectură multă. În mod firesc ei vor preferi decî să citească cu elevii mai cu sémă din autorii tratați și în schița literară din clasa VII și mai puțin din Grillparzer, cu care elevul nu se va ocupa de cât abia în schița literară din clasa VIII (secolul 19).

Este decî evident, că s'a făcut o greșală, când Grillparzer a fost așezat în clasa VII, în mijlocul unei materii, *care 'l va covârși într'un chip nemeritat de puternicul său talent.*

S'a făcut însă și a doua greșală.

Programa nu hotărăsce anume ce să se citească din Grillparzer și într'un program analitic s'ar fi convenit dóră să găsim o indicație lămurită relativă la acésta chestie. În anumite condiții lipsa indicației ce

reclamăm, pôte să fie dăunătoare. În tot cazul, dacă ne gândim, că la noi Grillparzer nu-î un autor bine cunoscut și dacă facem laudabila încercare de a-l introduce prin școle în tótă pătura cultă a țerii, nu trebuie să fim indiferenți nici la modul, cu care se va introduce.

Erorile acestea ale programei vreaū să le îndreptez prin studiul de față, arătând în trecăt și pentru ce Grillparzer trebuie să se citească în clasa VIII și, de altă parte, propunând o antologie grillparzeriană, din care profesorii de limba germană vor alege materialul necesar pentru cunoșcerea marelui poet al Austriei și folositor și pentru ajungerea scopurilor, ce urmăresce învățămîntul secundar.

2.

Grillparzer și-a întemeiat reputația de poet dramatic în 1817, când teatrul curții vieneze i-a reprezentat piesa *Die Ahnfrau*. Din motivele unei biografii a haiducului francez Iules Mandrin și ale unei povești poporane se alcătui repede planul piesei lui Grillparzer; o piesă a lui Calderon călăuđia inconștient pe autor în timpul creațiunei; exemplul unui poet din grupul romanticilor

germanî îl încurajia să scrie piesa în troheii, spre care îl mîna simțul său musical ; ¹⁾ în cincisprezece sau șasesprezece zile piesa a fost gata.

Concepțiunea filosofică, din care se ridică acéastă operă, este fôrte posomorîtă. Sînt, ce-î drept, argumente, cu care ea pôte fi apărată pînă la un punct de obiecția, că ar fi o dramă fatalistă ; dar necontestat este, că voința persónelor din acțiune este fôrte mărginită ²⁾. Defectele piesei, care a fost de alt-fel bine primită, le a simțit și autorul fôrte de grabă ; el a mai vëdut, că cel mai mare efect l'au făcut acele erupții subiective, care erau mai mult simțiminte ale poetului, de cât ale persónelor din acțiune ³⁾.

Impresionat penibil de acéastă experiență, poetul a decis să se despartă de aci înainte de persónele pieselor sale, să devie mai obiectiv

---

1) *Grillparzers sämtliche Werke*, von August Sauer, ediția a cincea, vol. XIX, pag. 62—71. — De aici înainte voiŭ cita pe Grillparzer arëtând numai cifrele volumelor și paginelor.

2) *Dr. Emil Reich, Grillparzers Dramen. Fünfzehn Vorlesungen*, pag. 20—40. Mai convingëtor este însă *Johannes Volkelt, Franz Grillparzer als Dichter des Tragischen*, p. 151—180.

3) XVIII, 170 și 173.

și să caute a pune în ele acea lîniscă, care i se părea cu atît mai de preț, cu cît simția mai bine că nu-î o notă a individualității sale.

Și din puținele cuvinte, cu care am caracterizat Die Ahnfrau, reese destul de lămurit, că piesa are o însemnătate mare pentru cine vrea să scruteze cu de-amănuntul genesa operelor în legătură cu desvoltarea autorului lor. Șcôla noastră nu are însă acest scop. Die Ahnfrau este o piesă, de-a cărei cetire ne putem dispensa în învățămîntul secundar.

Vom vedea mai la vale, de ce ne vom hotărî pentru o alegere, care preferă piesele fără motive fataliste și cu caractere mai bine determinate, bine individualisate. Din acest punct de vedere din urmă, Die Ahnfrau asemenea ne lasă nemulțamiți. Insușindu-mî în această privință o părere a lui H. Bulhaupt¹⁾, o comunic și cu vorbele lui: Dar și des-toinicia lui Grillparzer, de-a individualisa caracterele, cînd prin cele mai expresive trăsături de *genre*, ce se apropie bine de caprițios, cînd prin linii mai mari, care ne desvêlesc în indiviđi tipuri—și ea abia este in-

---

1) H. Bulhaupt, *Dramaturgie des Schauspiels*, ediția 4, III, p. 28.

dicată în Ahnfrau și, în special Iaromir, despre al cărui curaj de leu și demonică sălbăticie ni se fac raporturi atât de îngrozitoare, face și vorbește înaintea noastră puțin, ce-ar confirma adevărul acestor descripții. Și aci ni se impune întrebarea, *dacă, cu totă genialitatea ei, este oportun, să prezentăm mereu publicului modern, pentru care poetul a devenit de mult străin, tocmai drama acésta din tinerețe?*

3.

Modern!

Iată un cuvânt, de-ale cărui porunci trebuie să ținem până la un punct samă și când voim să introducem autori în școle.

Modern este încă în multe privințe și Grillparzer. Volkelt, care și-a câștigat mari merite pentru explicația și popularizarea acestui poet, s'a oprit și la acéastă chestiune ¹⁾. Modern este poetul atunci, când în operele sale sînt exprimate mișcările sufletești ale prezentului. Ca să fii modern nu-î nevoe să te ocupi *nemijlocit* de un obiect din sfera culturii moderne. Și motivele tradițiilor vechi pot să fie tratate în sens mo-

---

1) Op. c. p. 192—196.

dern. De absolută nevoie este numai ca poetul să fie hrănit cu spirit modern și să umple cu personalitatea sa modernă chipurile venerabile ale frumóselor tradițiuni.

În acest sens este și Grillparzer un poet modern.

Apropiindu-ne cu acest criteriū de lucrările lui, ele ne vor oferi un material foarte bogat.

Sappho, a doua tragedie a lui Grillparzer, este și modernă și se pôte și ceti.

Despre *Sappho* ne spune Grillparzer în autobiografia sa, că, vorbind cu Goethe în Weimar, Goethe a pomenit de ea pârënd că o aprobă. Grillparzer adaogă, că, aprobându-o, Goethe se lăuda oare-cum pe sine însuși, *denn ich hatte so ziemlich mit seinem Kalbe gepflügt*¹⁾. În adevăr stilul tragediei lui Grillparzer aduce aminte de stilul Iphigeniei și al lui Torquato Tasso. Este o compoziție simplă și concentrată; este o lume de figurī agitate în suflete și cumpănite în mișcări, par'că aū înviaț nisce statui, care se mișcă înaintea noastră. Aici ajunsese Goethe, care pornise de la *Goetz* cel plin de un realism trufaș; de-aici pornia

---

1) XIX, 37.

cu al doilea avînt Grillparzer, pentru a ajunge de unde pornise Goethe. (Volkel) Goethe putea să aprobe.

Goethe va fi aprobat și cuprinsul tragediei lui Grillparzer. Despre cuprinsul ei poetul însuși ne spune, că punctele eminente ale materiei îl ocupaseră foarte de timpuriu : Un caracter, în care s'a concentrat pasiuni ardețoare, peste care s'a așezat însă liniștea, rod al unei culturi superioare ; această liniște poartă sceptrul până ce sclavi s'ei, patimile, frîng lanțurile și turbază. Pe lângă acesta se adaoase, îndată ce s'a pronunțat cuvîntul poet, *contrastul între artă și viață*, dacă Die Ahnfrau a devenit involuntar o parafrasă a faimosului *malheur d'être* al lui d'Alembert, Sappho cuprinde în sine pe *malheur d'être poète*¹⁾. Goethe, care scrisese pe Tasso, va fi aprobat și tema *identică* a operei lui Grillparzer.

Aici se ivesce pentru profesorii o întrebare : Dacă lectura în școală a unei piese nu are de scop să desvolte numai o problemă, a cărei cunoștință să îmbogățească experiența elevilor și a cărei soluție să-i mijlocască o părere întemeiată despre

---

1) XVIII, 174.

un raport óre-care omenesc ; dacá soluþiunea trebuie sá fie și eticesce cea maí admisibilá, fárá a fi nefiréscá orí forþatá ; și dacá este evident de prisos sá citim douá drame, care se ocupá cu aceiași problemá : pe cine vom ceti în școlá, pe Tasso de Goethe orí pe Sappho de Grillparzer ?

Sappho iubescce fórte mult :

Nur *eins* verlieren könnt' ich wahrlich
nicht :

Dich, Phaon — (Act. I, sc. 3).

Dar Phaon iubescce pe sclava eí Melitta ; Sappho sě și indignéză :

Sapho *verschmäht*, um ihrer Sklavin willen?
Verschmähet ! Wer ? Beim Himmel ! und
von wem ?...

Din acest amestec de motive, ea conchide

O Thörin ! Warum stieg ich von den Höhn,
Die Lorbeer krönt, wo Aganippe rauscht,
Mit Sternenklang sich Musenchöre gatten,
Hernieder in das engbegrenzte Thal,
Wo Armut herrscht und Treubruch und
Verbrechen ?

*Dort oben war mein Platz, dort an den
Wolken,*

Hier ist kein Ort für mich, als nur das Grab.

Wen Götter sich zum Eigentum erlesen,
Geselle sich zu Erdenbürgern nicht ;
Des Menschen und des Ueberird'schen Los,
Es mischt sich *nimmer* in demselben Becher

(Act. III, sc. 2).

Tot așa ȃice Phaon :

Mit Höhern, Sappho, halte du Gemeinschaft,
Man steigt nicht ungestraft vom Götter-
mahle
Herunter in den Kreis der Sterblichen.

(Act. V, sc. 3).

Versurile citate sînt doveđi, cã poetul stabilia în Sappho un neîmpăcat contrast principial între artă și vieță. Acest contrast, care nu admite, și-î exagerat când nu admite, pentru artist de cãt numai mormîntul pe pãmînt, dictéază și tragediei presente o soluțiune, care nu-î destul de motivată. Poetul nu ne convinge, cã Sappho *trebuie* să se ucidă și cã ea — de alt-fel contrar adevărului istoric — nu ar putea renunța la Phaon.

Tasso nu păstréază cu atîta claritate limitele contrastului. Amănunte mai numeróse se depun în scenele lui întunecând ici-colo drumul drept al desvoltării conflictului. Dar în colo, cãte deosebiri, care pledéază în favorul citirii lui Tasso ! Pe când idealitatea scrierii lui Grillparzer abia îngãdue cele mai indispensabile noțiuni concrete-istorice, Goethe deschide dese perspective clare asupra epocii renașterii ; Petrarca și Ariosto sunt discutați, ca și Mediceii și papa Grigore ; epopea lui Tasso trebuie să ne dea materialul pentru

comentarea unei replici a poetului ; Florența, Ferrara, Roma sînt orașe, a căror cultură și artă se presintă fantasiei noastre ; chiar și Turcilor li se aruncă o privire politică.

Conținutul cultural este bogat.

Și el nu privesce numai epoca renascerii. Cine nu scie anume, că și Tasso este — în parte — una din confesiunile cele mari ale uriașului Goethe ? Cine nu scie, că adese-orî Ferrara este descrisă în colorii luate din — Weimar, ultima curte princiară, care a produs o renaștere ? Cine nu simte că aici se adaoge un alt bogat material de cultură germană și din desvoltarea personală a lui Goethe ?

La acest material mai vine un cuprins mare de sentimente alese, asupra cărora profesorul ar trebui asemenea să stărue ¹⁾. Și anume el va stărui nu numai de hatîrul lor, ci pentru a arăta și efectul de retardare, ce 'l aŭ asupra desvoltării acțiunii, asupra tehniceî lui Goethe. Elevul trebuie să înțelégă, că Goethe a preferit un defect tehnic, care să-î ușureze însă desvelirea reușită a unor suflete alese și nobile. Tocmai

---

1) Motivele la R. Lehmann, *Der deutsche Unterricht* (1897), p. 314—317.

jertfirea unor calități tehnice au făcut din Tasso o lectură eticesce superiōră ¹⁾).

Incă o notă de preferință pentru Tasso trebuie scoasă la iveală. Fiind tema identică, contrastul între vieță și poezie, realitate și idealitate, să ne întrebăm cine sînt și la Grillparzer și la Goethe reprezentanții vieții echilibrate? Grillparzer opune artei două tinere personalități naive, idilice (Phaon și Melitta). E sigur, că aceste figurī sînt în parte un ecoū al sentimentelor poetului. Dar ele nu sînt un ideal modern. Rousseauismul acesta nu poate fi dat ađi ca model de energie vitală. El este, ce-ī drept, descris și de Tasso:

Die goldne Zeit, wohin ist sie geflohen,
Nach der sich jedes Herz vergebens sehnt?
Da auf der freien Erde Menschen sich
Wie frohe Heerden im Genuss verbreiteten
etc. (Act. II, sc. 1).

---

1) Technica Sapphei este superiōră. Cf. Reich, p. 45. — De altfel și Grillparzer era firesce de părere, că persoanele lui Goethe spun de obiceiū tot ce se pōte spune mare și frumos despre un subiect și dicea că pentru nimic în lume el n'ar voi să piardă nici una din frumoșele cuvinte din Tasso ori Iphigenia. De aceea se citește așa de frumos piesele lui Gæthe, adaogă el. (XVIII, 57).

Vorba este, că poetul Goethe nu se identifică cu ce vrea poetul Tasso. Goethe se convinsese, că vremuri de acelea nu se mai întorc. Și Tasso cuprinde tocmai și acest adio, această renunțare la idealul lui Rousseau, la vremurile paradisiace, vremuri, la care *Werther* ținuse încă cu atâta foc ¹⁾. Antonio Montecatino, reprezentantul principal al lumii, ce înconjură neînfrânatul subiectivism al lui Tasso, este un om de afaceri, practic, dar și nobil. Pentru Goethe, care nu voia să realizeze o lume de imaginație, ca Tasso, ci voia să scôtă din realitatea lucrurilor atâta poezie câtă cuprinde ele, idealul nu era nici Antonio ; idealul era o împreunare a firii lui Antonio cu firea lui Tasso :

Zwei Männer sind's, ich hab' es lang gefühlt,
Die darum Feinde sind, weil die Natur
Nicht *einen Mann* aus ihnen *beiden* formte.

(Act. III, sc. 1 .

Orî vom ceti în clasa VII orî în a VIII-a pe Tasso, elevii noștri sînt destul de apropiați de o viață mai liberă, pentru ca să putem crede că idealele alcătuite din lectura și discuțiunea lui Tasso le vor lumina

---

1) *R. M. Meyer, Goethe* (1898), p. 269

încă cu destulă tărie, când viața le va aduce aminte de luptele de idei și de patimi, a căror desfășurare le-a formulat-o Tasso. Sappho a lui Grillparzer nu ar lăsa urme de aceeași intensitate.

Din motivele arătate, Sappho va trebui să cedeze altei piese un loc, de care de alt-fel și ea este vrednică. Ca și Die Ahnfrau, ea va fi însă considerată după cuviință în eventualele studii introductive, care vor însoți edițiile făcute anume în vederea școlii secundare românești, ori va fi cetită acasă ¹⁾.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1) Părerea mea, este că Tasso ar trebui să fie cetit în clasa VII și anume între mijlocul și sfârșitul anului. Epoca renascerii, care se va face în cele 20—24 lecțiuni de istorie de la începutul anului, va fi atunci cunoscută. Psihologia, care se va preda în 40 lecțiuni, va fi destul de înaintată ca să înlesniască înțelegerea piesii la începutul cetirii și să o ajute chiar bine spre sfârșit. Repetirea lecturii, fie și independent făcută de elevi, va fi atunci o plăcere deplină.

Programa nu pomenesce de Tasso. Dar și piesele pe care le pomenesce, nu le impune, ci le dă numai ca «d. e.» Ea nu exclude deci nici pe Tasso, nici alte opere nepomenite.

Și în orî-ce cas, pomenind d. e. de Maria Stuart, ea a dovedit, că nu a ținut la o alegere determinată de considerații ample

4.

A treia operă a lui Grillparzer este *Das goldene Vlies*, o trilogie. E a doua trilogie în literatura germană. Intaia fusese Wallenstein de Schiller. Pe Wallenstein îl impune programa în clasa VIII. Opera lui Schiller e mare și va ocupa multă vreme pe elevi. Va mai lăsa ea loc și altei trilogii? Foarte cu greu. Dar, ar fi frivol să înlăturăm numai cu un astfel de motiv o operă de mărimea și mărirea acestei trilogii ¹⁾.

Pe la 1819 Grillparzer declara însuși, că opera aceasta este neisbutită ²⁾. Trei ani mai târziu el scria: Lâna de aur poate trece

---

critice și didactice; chiar făcând acésta, programa tot n'ar fi putut să înlătore pe Tasso, care nu pôte fi scos din lectura elevilor români.

1) Trilogia n'ar putea să fie cetită, de cât întrégă. Obiceiul teatrelor de a reprezenta numai pe Medea, partea a treia, este detestabil. Conținutul tragic al sôrtei Medei nu pôte fi înțeles, de cât având cunoșcință de desvoltarea ei din «Der Gastfreund» și «Die Argonauten». Mai curând s'ar putea reprezenta orî ceti aceste două părți fără Medea — o propunere, pe care asemenea n'o facem — de cât Medea fără de ele.

2) XVIII, 185, 186.

drept simbol al lucrului dorit, căutat cu poftă, câștigat pe nedrept? Sau mai bine: acest simbol a fost zugrăvit într'un mod corespunzător? *Dacă-î așa, atunci acest poem dramatic va fi numărat cu vremea între cele mai bune opere ce a produs Germania în acest gen. Dacă zugrăvirea acestui centru intelectual nu a reușit (și mie așa mi se pare), atunci poemul nu se va putea susține în întregime, dar cel puțin părțile vor aștepta încă mult timp pe cel ce ar putea să le facă mai bine. Eū sciū bine, că acum sînt turburat sufletesce, dar tot cred, că opera nu-î reușită.*

Din șirele lui Grillparzer reese, că însuși autorul punea în centrul trilogiei sale o *idee*, simbolisată prin lâna de aur. Deii dau lâna lui Phrixus, care ajunge vesel în Colchis. Veselia se înlocuește cu groaznică peire, dacă acest dar deesc este luat într'un chip necuvenit, cum îl ia Eetes, care omórá pe Phrixus. Murind, Phrixus blestemă:

Und dieses Vliess, das jetzt in seiner Hand,
Soll niederschaun auf seiner Kinder Tod!—
Er hat den Mann erschlagen, der sein Gast
Und vorenthält — das anvertraute Gut.—

(I. *Der Gastfreund*).

Als du den Fremden erschlagst,
Den Götterbeschützten, den Gastfreund,
Und raubtest sein Gut,
Da trugst du einen Funken in dein Haus.
Der glimmt und glimmt, und nicht ver-
löschen wird...

(II. Die Argonauten; Act. 1.

Vorbele din urmă sînt ale Medeei, care-și «deschisese ochii» în momentul uciderii lui Phrixus și care crede, că nici deii, nici ómenii nu pot mântui pe cel pătát de crimă. Ea s'a desfăcut sufletește de tatál sêu, pe care l părăsește după óre-care șovăiri, ajutând pe Iason să rápescă lâna berbecelui, pentru care el venise ca «instrument al unei puteri superioare». Eroul tragic al părții a doua este evident Eetes.

Medea simția acum un dor de-o viață mai luminósă. Ea vine în Grecia. Dar firea ei demonică nu se poate schimba și încercările ei de a-și asimila cultura grecescă nu reușesc. Iason, care a iubit-o un moment, o vreme, o părăsesce. Ea își rěsbună amar și, luând lâna, plécă cu ea la Delphi, după ce lasă în urmă cadavre. Readucerea simbolului la deii, cărora aparține și care-l daseră lui Phrixus, coincide cu stabilirea păcii, cu sfîrșitul tragediei.

Să vedem ce reese și din acest scurt cuprins al trilogiei.

O forță supranaturală mișcă în parte acțiunea trilogiei. Fără știrea și voința lor, ómenii sunt mișcați de puterea tainică a sórtei¹⁾. Farmecul și minunea aũ un rol pe scenă, (d. e. Die Argonauten, Act. IV). Lâna este în primul plan un simbol, nu-ı vorbă; ea represintă ispita, ce amăgește inima omului. Dar ea nu-ı un simbol simplu, ea esercită și o putere *reală*. Este evident, așa dar, că în trilogie găsim bucăți din fatalismul din Ahnfrau. Acésta isbește în conștiința omului modern, pötruns de ideea că, «el nu trebuie să recunóscă, de cât ce rësare din conștiința sa și ce este aprobat de conștiința sa». Fondul acesta mitic-obscur nu va fi capabil să trezescă interes în elevi. Minteä lor să adîncesce în ficțiunii de-acest fel mai greu, de cât mintea cóptă bărbătéscă.

Dar afară de acésta, am fi nevoiți că exprimăm și alt-fel de nemulțămiri relative la partea a treia a trilogiei. Ca și în Sappho, a dat și sfîrșirul tragediei aceștea motive de

---

1) Cf. *Volkelt*, p. 171—173, 175.

critică ¹⁾). Defectele expoziției din Medea, insuficiența probabilității unor fapte fundamentale, pe-a căror bază se dezvoltă acțiunea, asemenea au fost observate ²⁾). Și temperatura etică, ce-o radiază opera, este turburată de adieri foarte reci. Nu-î vorbă, convingerea, că egoismul nu trebuie să-și supună fără pretext orî-ce act de voință, *convingerea fundamentală etică din această trilogie* (Reich) e nesguduită. Dar adevărat este, că persoanele, a căror sorțe propovăduesc acea convingere, nu sînt conduse cu destul noroc. Iată cum se exprimă în această privință Bulthaupt ³⁾): Dar și zugrăvirea caracterelor din «Medea» a pierdut din claritate. Iason devine cu fie-care act tot mai slab și *perde considerația noastră estetică și morală*; și regele este o figură incoloră; iar Creusa (rivala Medeei) nu se poate compara nici cu Melitta, nici cu Hero, nici cu Esther. *Chiar și Medea a pierdut de odată cu originalitatea sa și din veritatea sa dramatică și în natura ei veritabilă se amestecă un mic adaos de posă teatrală orî cel puțin*

---

1) *Volkelt*, p. 79—80.

2) *Bulthaupt*, p. 63.

3) *Op. c.* p. 63—65.

de recitație retorică. Bulthaupt concede o bună parte din faptele ei, care nu turbură esactitatea liniei dezvoltării sale, dar, dice el mai departe: Numai un lucru nu-l pot pricepe.

Când ea aduce soțului aminte de dămile întâiei sale iubiri și când acesta îi dă *miserabilul* răspuns: «Dar de lucrurile, ce s'au petrecut de-atunci, nu ți-aduci aminte» (Act. III), atunci devine și ea păcătosoasă și *se înjosese* ca și el, când nu găsesce de cât palidul răspuns: «Da, sînt gróznice, conced». Cum póte ea să facă acésta? Nici-odată Iason nu s'a purtat mai nemernic cu ea, de cât atunci, când o acuză de ajutorul, pe care șovăind, suspinând, plângend de desperare, i l'a dat odată la câștigarea lânei. Cum póte ea să concédă: «Rěu 'i-am cășunat tati, și mai mare rěu fratelui meú?» Absyrtus și Aietes au fost uciși tocmai prin ea? N'a voit Iason acésta și nu-í el responsabil? Ce răspuns s'ar fi cuvenit decí să i se dea impertinentului acuzator? Ar fi putut să-l scuipe în față; asta ar fi fost rěsplata rěutății lui. Dar dacă în acest moment Medea face prea puțin, în altul face prea mult: când își ucide copiii. O faptă așa de grozavă ar pretinde o mo-

tivare și mai puternică din inima sfîșiată de chinuri. Ea poate trimite rivalei sale (Creusa) paharul cu flăcări, — dar când o mamă își strîpunge copiii, atunci ea trebuie să privească viitorul ca desnădăjduit într'un ast-fel de grad, în cât să nu mai existe pentru ea de cât acest extrem rău și după el — sfîrșitul. În loc de aceasta, Medea își deșteaptă copiii, cari dorm înaintea ei și-i trimite de lângă dîncă, ca și cum s'ar teme de sine însăși, ca și cum ar simți încolțind în ea grozava hotărîre. Aici credem, că crima este înlăturată; dar când palatul arde și arde și Creusa, ea își dice subit, că răsbunătorii acestei crime nu vor cruța probabil nici pe copiii săi; nici o retragere nu mai are loc, își dice ea și, când Gora îi strigă «vin», ea năvălesce în peristil și omórá copiii. Motivul acestui omor nu mai este așa dar răsbunarea contra lui Iason, ci grija de a'î sustrage justiției corintice. Ce palid! Și ce insuficient este pentru o mamă, să-și atenueze fapta cu gândul, că a cruțat copiilor o miserie viitoare. Aici se află o lacună psihologică etc.

Precum vedem, trilogia lui Grillparzer are și părți slabe, pentru a

căror lectură în clasă nu putem stăruii. Ea ar putea să devie prea încărcată de considerații critice, ceea ce nu-î scapă scopul lecturii. Timpul *de curs* trebuie rezervat însă lecturii celei mai indispensabile ori mai utile.

Dar acasă *Das goldene Vlies* ar forma, ca și *Sappho*, o lectură frumoasă. Câte-va părți mai grele ori mai distinse ar putea să fie recitite și în școală cu prilejul raporturilor, ce vor face elevii despre lectura de-acasă. Asupra ideilor fundamentale și momentelor celor mai marcante s'ar atrage atenția elevilor din capul locului, de la fixarea temei. În afară de greutatea pomenite mai sus, înlăturate de explicații prealabile date de profesori, trilogia poate conta pe o înțelegere suficientă.

5.

Die Ahnfrau fusese o dramă romantică, *Sappho* una clasică, trilogia împreunase amîndouă genurile, preferînd romantismul în părțile, ce se petrec în *Colchis* și fiind clasică în *Medea* ¹⁾).

Dar, încă din *Sappho* se pronunță o tendință moderată spre realism,

---

1) XIX, 101.

care cresce succesiv. Sappho s'a reprezentat în Aprilie 1818. Grillparzer se afla pe atunci sub influența puternică a clasicității grecești. Cu un an mai 'nainte el scrisese, că ce ne-aŭ lăsat Grecii, este ce-î mai splendid, ce-a produs poezia până acum. Adorația făcu loc înrîurirei. Acésta 'l făcea refractar față de stilul lui Shakespeare, care individualiséză cu energie și claritate caracterele. Lui Grillparzer i se părea, că individualizarea acésta este chiar dăunătoare efectului dramatic, căci «omul dispăre în raportul, în care se manifestă individul» ¹⁾. El doria chiar, ca Shakespeare să nu fi avut asupra literaturii germane influența, ce-a avut-o. El credea, că dacă Lessing, adoratorul lui Shakespeare, ar fi cunoscut pe Calderon și Lope de Vega, criticul german ar fi găsit pôte, că un drum mijlociŭ între acești doi scriitori spanioli este mai înrudit cu spiritul german, de cât *prea* uriașul poet englez ²⁾. El

---

1) XV, 103.

2) XVI, 120. — Profit de acest prilej pentru a recomanda colegilor mei să citească înainte de începerea lecturii din Grillparzer o mică monografie despre vederile estetice ale lui Grillparzer. Ea are titlul *Grillparzers Kunstphilosophie* (Wien,

regretă, că Lessing, care a făcut lui Shakespeare loc în vederile publicului său și ale literaților contemporani, a fost unilateral. El însuși, Grillparzer, nu a voit să se înnece în Shakespeare.

Cu încetul s'a apropiat însă și el tot mai mult de poetul englez. Meritul este și al materiei, ce-și alege pentru proxima sa dramă *König Ottokars Glück und Ende*. Napoleon îi servise de model pentru Ottokar. Acesta l'a făcut pe poet să-i atribue calități, contra cărora protesta o anumită lume ¹⁾. Despre Napoleon, modelul lui Ottokar, care-i gata în 1825, vorbește Grillparzer și mai înainte. Într'una din notițele sale (1817), în care vorbește despre *Manuscrit venut de St. Hélène d'une manière inconnu*, el remarcă un amănunt mișcător și adăogă, că acest fel de trăsături neașteptate mișcă pe om ²⁾: De acesta, adăogă el, ar trebui să ție sémă cine vrea să scrie

---

1890) și este scrisă de *Dr. Emil Reich*. Monografia are trei părți. Partea a doua tratéză chestii de estetică generală. Partea a treia, cea mai importantă pentru înțelegerea lui Grillparzer, se ocupă mai ales cu poesia și fôrte pe scurt cu muzica și cu pictura.

1) *Selbstbiographie*, XIX, 117.

2) XIV, 95.

tragedii și nu voesce a scóte vecinic la iveală subiectivismul.. De meditațiile acestea a ținut sémă și poetul, când a scris pe Ottokar. Și a fost realist. Atât de realist, în cât Reich are dreptate să scrie¹⁾: Trecerea de la stilul idealist-clasic la tragedia istorică-realistă cu caracteristică precisă, adese-orî acută, trecere îndrumată în Das Goldene Vliess, este desăvârșită în König Ottokars Glück und Ende. Aici nu există figuranți, care ar avea în dramă un rol, dar nici o părere; fie-care persoană vorbește limba sa particulară, are ideile sale deosebite, lucrază în felul său specific. Acest stil caracterisator-individual este cel mai *de-aprópe înrudit cu dramele istorice ale lui Shakespeare*, el are chiar ambiția de a realiza în Ottokar, în Kunigunde, și mai ales în Zawisch Rosenberg, combinațiuni îndrăsnețe de elemente psihice, fără să desprețuiască baza istorică. Și reușește; ce-î la aparență imposibil, să impune cu puterea realității, îndată ce acești ómenî apar pe scenă cu îndrăneța lor naturală. Pe lângă acesta puternicul simbul de idei este pús în această tragedie în centrul luptei, mai clar de

1) Op. cit., p. 85.

cât lâna de aur în trilogie. Lupta pentru coróna imperială devine o luptă de principii, învingerea Habsburgului este învingerea dreptului, unui drept nou. Ast-fel *tragedia acésta însemnéază în fie-care privință un punct culminant în opera lui Grillparzer*, în care el, poet și cugetător matur, își spune sentința sa asupra instinctelor fundamentale ale naturii omenesci.

Dar ideile poetului «matur», intelectualitatea operei și realismul, nu sînt singurele calități, care mă fac să pledez pentru lectura lui Ottokar.

Ottokar este și o dramă *națională-austriacă*. Descripția Austriei din actul al treilea d. e. este o admirabilă expresie a patriotismului poetului. Ea se termină cu versurile :

O gutes Land ! o Vaterland ! Inmitten
Dem Kind Italien und dem Manne Deutsch-
land
Liegst du, der wangenrote Jüngling, da ;
Erhalte Gott dir deinen Jugendsinn
Und mache gut, was andere verdarben !

Cu tot patriotismul său, piesa a fost întârziată mult din cauza influențelor politice asupra teatrului vienez. În istoria acestei întârzieri are un mic loc și Gentz, omul de încredere al lui Metternich, și amic și corespondent și al principilor

noștri, al «hospodarilor». Influențele politice naționale sînt o chestie, care ating și interese de ale prezentului și care și ađi pot fi caracterisate *în parte* cu vorbele pe care Grillparzer le-a scris în autobiografia sa¹⁾: Pentru Austria este o nenorocire, că în complexul țerilor sale cuprinde două dintre națiunile cele mai vanitose de pe pămînt, anume Boemi și Unguri.— Chestiunile actuale, cu sentimentele ce sugerază, ar fi decî o pärticică din organul apercptiv pentru tragedia regelui boem Ottokar.

Dar mai este ceva de đis, în mod inevitabil.

Ottokar este în Grillparzer o operă excepțională și prin faptul, că nu mai are în centrul acțiunei eroi incapabili de a se susține în fața vieței, ca d. e. în Sappho. In tragedia acésta găsım caractere bărbătești, pline de forță, ca Ottokar, pline de cea mai luminată minte, ca Rudolf de Habsburg, «póte cel mai bărbătesc caracter, ce a creat Grillparzer». El este idealul ce își făurise Grillparzer pentru un domnitor. Câte-va versuri luate dintr'o cuvîn-

---

1) XIX, 119.

tare a lui Rudolf, servescă drept
indiciu cum vor fi și cele-l'alte :

Da nahm mich Gott mit seiner starken
Hand
Und setzte mich auf jene Thronsstufen...
Und all mein *Ubergel* war mit eins geheilt.

Die Welt ist da, *damit wir alle leben*,
Und gross ist nur der ein' allein'ge Gott!

Nicht Völker stürzen sich wie Berglawinen
Auf Völker mehr —
Gönnt ihnen Ruh, Ihr könnt nichts Bess-
res geben!

En jurul lui Ottokar se mișcă o
admirabilă soție iubitore, lipsită de
egoism, Margareta, sora lui Rudolf,
regină boemă ; fideli cavaleri Me-
renberg, cavalerescul, neînfricoșatul
și influentul Burggraf Friedrich (II)
de Hohenzollern, unul din ascenden-
ți regelui nostru ¹⁾ etc. etc. Este un
mic olimp de figuri creat cu o sur-
prinzătoare bogăție de fantasmă. Nici
una nu crește însă în detrimentul
luminei, în care să desvelesce tra-
gicul mers al poștei neînfrinate de

1) Und so gib wieder, *was dem Reich gehört*, este o vorbă a Zollern-ului, sol al imperiului, herold călduros al autori-
tății, vorbind cu Ottokar. Ce frumoase gân-
diri se pot ivi în mintea unui supus cu-
minte al regelui Carol, când citește o scenă
ca acésta!

domnie a lui Ottokar. El elatină un moment ordinea și dreptul, dar cade sub greutatea apărătorului lor înarmat de puterea statului.

6.

De la König Ottokars Glück und Ende se pot stabili treceri foarte firești spre mai multe piese de Grillparzer. Abandonând șirul cronologic al producției lor, mă voiu orienta și eu după aceste legături. Din următorul motiv: Citind o dramă de Grillparzer și dispunând de timp, profesorul va trebui să caute a familiarisa pe elevi și cu celelalte opere, din care vom citi anumite părți în școală ori care vor rămânea să fie citite acasă. Atunci va fi practic să profităm de cunoștința amănunțită a dramei citite și explicate, pentru a arunca câte o privire asupra înrudirii problemelor, asupra afinității caracterelor, asupra deosebirilor de stil ori gradelor, în care se prezintă același stil în felurite opere etc. etc. Ast-fel de la Ottokar putem trece la Ein Bruderzwist in Habsburg ori la Ein treuer Diener seines Herrn ori și la *Der Traum ein Leben*.

Eroul ultimei drame este un caracter egoist, ca și Ottokar și plin

de ambițiune, ca și acesta. Pentru ca să-și ajungă scopul, de alt-fel foarte seducător, el profită de meritele altuia.

Willst mit andrer Thaten prahlen ?
Willst mit fremdem Golde zahlen ?
Glück und Unrecht ? Luft'ger Wahn !
Rühm dich des, was *du* gethan —

îi strigă (Act. II) lui Rustan glasul celui despoiat de rodul meritului său. Și Rustan învinuește mai târziu pe duhul rău, ce-l inspiră, pe Zanga (Act. III) :

Du, der sonst so überreichlich
Mittel wusste, Kniffe, Ränke ;
Der mich bis hierher geleitet,
Losgerissen von der Heimat,
Mich die Würfel hiess ergreifen
Zu des Glückes falschem Spiel ?
Dessen Zunge Schmeichellaut
Ich, ein Thörichter, vertraut,
Der mit Lügen und mit Leugnen
Mich verlockt, mir anzueignen,
Was ein anderer gethan ;
Abgelockt mich von der Bahn,
Von der ebenen, geraden,
Von des Ruhmes goldnen Pfaden ?

Aceste sînt vorbe, ce răsar dintr'o conștiință speriată de rătăcirile, în care s'a perdut. Putem dice, că și ele, ca și acțiunea întrégă, fac din *Der Traum, ein Leben* una din cele mai pedagogice opere. Bultaupt exprimă această observare, de alt-fel comună tuturor celor ce au

scris despre Grillparzer, în modul următor : Virtutea și viața familiară obțin o victorie frumoasă asupra neliniștei și poftei de aventuri ¹⁾. Nenorocitul aventurier *din vis* devine un pacinic și fericit cetățean *în realitate*.

Mai este nevoie să spun, că lectura acestei drame trebuie să fie recomandată elevilor ?

7.

Pentru *Ein Bruderzwist in Habsburg*, găsim în clasa VIII un punct de concentrație didactică cu una din cele mai înălțătoare părți din istoria română, cu istoria lui Mihai-Vitézul. De óre-ce în centrul acestei tragedii naționale-austriace este pus caracterul aceluși Rudolf II, cu care a dat ochi și a lucrat și Mihai-Vitézul. O parte bună din motivele ce desvoltă acțiunea, precum și o parte din teritoriul ei, aparține temeii istorice indicate de programa noastră de istorie cu vorbele « creșterea influenței turcesci după bătălia de la Mohaciu » : pe la mijlocul piesei se încheie pacea de la Zsitvatorok (1606). Tragedia se termină cu înălțarea în scaun a arhiducelui Matthias

---

1) Op. c. p. 41.

și sfârșitul lui Rudolf II, contra căruia să conjuraseră frații îngrijiți de urmările sistemului lui de guvernare.

Tragedia este plină de caractere, ce apar, lucrază, trec, revin, aprópe ca într'un vârtej, dar tot-d'auna bine distinse, nici-odată cădute din sfera puterii de plasticizare a bogatului poet. E o tragedie plină de realism. Totuși, mai mult de cât alte figuri îl va interesa și pe elevul român caracterul central al lui Rudolf II.

El este «*póte* caracterul cel mai adânc gândit al lui Grillparzer», crede Volkelt¹⁾, un distins cunoscător al poetului. Rudolf II a și primit drept zestre poetică o sémă de gândiri ideale, dintre care o parte sînt cu siguranță ale autorului. Rudolf gîndește înalt, ideal, dar nu lucrază. E un «Hamlet austriac», cum bine i-a ăis Reich.

Poetul vėduse viforul anului 1848 și rămăsese desgustat de revoluțiunea din Viena. Amintirile, ce a scris despre ea²⁾, sînt o critică prea severă, chiar nedreaptă. Pe noi, aici,

---

1) Op. c. p. 50.

2) *Erinnerungen aus dem Jahre 1848*, XX, 187—202.

ne intereséză însă numai ideea fundamentală politică a autorului: El ar fi colaborat la reformă, dacă «direcția timpului ar fi fost accesibilă de o rațională oprire în loc, după ajungerea scopurilor *raționale*». Escesele l'au împedicat de a lua parte la mișcările revoluției și l'au făcut să plângă pacea turburată.

Reflexele din aceste dispoziții ale autorului se găsesc și în idealul social-politic al lui Rudolf II. D. e. în modul cum acesta lovesce în tendințele comuniste.

Begehrst *ein Recht* du als *ursprünglich*
erstes,
So kehrt zum Zustand wieder, der der erste.
Gott aber hat die *Ordnung* eingesetzt,
Von da an war es licht, das Tier ward
Mensch.

Ich sage dir : nicht Scythen und Chazaren
Die einst den Glanz getilgt der alten Welt,
Bedrohen unsre Zeit, nicht fremde Völker :
Aus eignem Schoss ringt los sich der
Barbar,

Der, wenn erst ohne Zügel, alles Grosse,
Die Kunst, die Wissenschaft, den Staat,
die Kirche

Herabstürzt von der Höhe, die sie schützt
Zur Oberfläche eigener Gemeinheit,
Bis alles gleich, ei ja, weil alles niedrig.

Și la aceste vorbe Iulius răspunde lui Rudolf :

Ihr schätzt die *Zukunft* richtig ab.

(Act. III)

Idealul lui Rudolf este *ordinea*, ordinea, pe care o găsește în iubiiții săi planeti, fiind-că ei^{și} păstrat'o cum le-a dat-o creatorul, n'a rene-gat-o, ca omul. Interesul lui astro-logic și filosofia lui socială se îm-preună în admirabila reverie din actul întâiu.

Ich glaub' an Gott und nicht an jene
Sterne etc.

Un alt citat din reflexele, pe care epoca lucrării le-a imprimat ener-gic în versurile ei, privește pe popor. El lovește furios în demagogie :

Das Volk! Das sind die vielen leeren Nullen,
Die gern sich beisetzt, wer sich fühlt als
Zahl,
Doch wegstreicht, kommst zum Teilen in
der Rechnung.

Citate de acest fel, care ating ade-seorî corde ce sună și în viața noastră publică, ar putea să fie nume-róse. Locul nu'mi permite să le în-mulțesc. Atâta pot adaoge însă, că discursurile împăratului Rudolf sînt mărgăritare, frumoase și când se simte în ele exagerația poetului sensibil.

Așa ne-a prezentat Grillparzer pe acel împărat cu înfățișare impo-santă, deștept, învățat, dar sfios, atât de sfios, în cât calitățile lui erau

paralisate de acest defect. Potrivit cu înălțimea intelectuală la care se afla pe atunci lumea apusană, amicul lui Brahe și Kepler a putut să fie ridicat de poet la rangul de purtător al unui ideal politic-social, care admite toleranța pentru orîce vedere eșită din convingere sinceră, dar refuză pe acelea, care cer răsturnarea ordinei și armoniei sociale. Succesul îl obține în tragedie Matthias, politicianul real. Simpatia întovărășește însă pe Rudolf, care se ridică ca un munte peste împrejurimea sa și cade din pricina insuficienței voinței după putere.

Ein Bruderzwist in Habsburg —
e de cetit!

8.

Atmosfera ideală, care înconjoară persoanele și acțiunea din Ein Bruderzwist, are multă asemănare cu cea din *Libussa*. Libussa, caracterul tragic al piesei, a fost înzestrată, ca și Rudolf II, cu unele vederi proprii autorului. Rudolf este un conservator cu multe principii admisiibile, salutare; Libussa este un conservator, care nu vrea s'audă de nici un fel de libertate orî egalitate, orî, mai exact, un conservator nerațional. Ea nu se opune numai progre-

sului, ea să opune din capul locului și celui d'întâiu pas înainte, pentru că știe, că după întâiul pas urmază al doilea, apoi al treilea, etc.

Ein Schritt aus dem Gewohnten, merk' ich wohl,
Er zieht unhaltsam hin auf *neue* Bahnen;
Nur vorwärts führt das Leben, rückwärts
nie.

(Act. D).

Regina Libussa este contra culturii.

Idealul ei este viața naturală, patriarhală.

Gehütet hab' ich euch, dem Hirten gleich,
Der seine Lämmertreibt auf frische Weide—

(Act. V).

începe ea cuvîntarea sa din urmă către Primislaus și supuși; voi ați gustat din «pomul cunoștinței» și vreți să vă hrăniți mai departe din rodul lui; voiți să părăsiți colibele vóstre pline de multămire și să zidiți un oraș (e vorba de zidirea Pragei); statul o să vă înghiță, cum marea înghite rîurile; iubirea va dispărea și vă veți urî și ucide unii pe alții; și cel nobil va dispărea, cel superior va fi strîmtorat de inferiori; lozinca va fi: răsboiu meritului!

Așa nu putea să cugete Grillpar-

zer. Libussa nu'î identică cu el¹⁾. Ea exprimă numai o parte, o părțică din ideile lui. Ea lovesce în convingeri moderne și nu poate găsi loc într'un învățămînt modern, de alt-fel și tragedia se termină cu un triumf al evoluției spre viața orășenescă și cu o perspectivă asupra viitorului *slavismului*, o idee, care pe noi ne jicnește. Mai observ în trecut, că sörta, care are și în Libussa un rol, deși mai mic de cât în Ahnfrau, nu ne poate încălzi pentru forma tragicului din această piesă. Dar, cetindu-se Ein Bruderzwist în Habsburg, profesorul, care nu ar face comparații cu ideile Libussei ar renunța la unul din mijlocele cele mai interesante de-a completa imaginea lucrării literare a lui Grillparzer și a sentimentelor lui.

9.

Pentru piesele Ein Bruderzwist și adaosurile din Libussa, programa nouă oferă și un alt punct de con-

---

1) Cf. d. e. XIV, 105, o notiță scrisă în 1838, care începe așa: «In manchen Ländern Europas *faselt* man noch von der Möglichkeit einer patriarchalischen Regierung, einem blind gläubigen Zusammenleben der Staatsbürger etc. . . .»

centrare didactică, în materia «noțiunilor de drept constituțional și administrativ», care se vor face în clasa VIII, unde propun eu să citim pe Grillparzer. Este un raport de felul aceluia al psihologiei cu Tasso, de care am vorbit mai sus. E un raport, care apropie chestiuni generale. Un raport mai special se va putea stabili între o singură chestiune a programului amintit și o altă tragedie a lui Grillparzer *Ein treuer Diener seines Herrn*: e chestiunea regalității.

Bancban cel istoric a trăit pe la începutul veacului XIII, la curtea regelui ungar Andrei II, un rege cu puțină demnitate și risipitor, donatorul «bulei de aur»; și nu a fost acel palatin nestrămutat în fidelitate, pe care-l găsim în tragedia lui Grillparzer.

El ne este însă bine venit în admirabilul caracter, pe care i l'a creat poetul, care cu îndrăsnelă a împreunat aici o sortă tragică cu un caracter aproape umoristic. Însărcinat să susție pacea în țară, până la întorcerea regelui său, el vrea s'o susție chiar și după ce ușuratică familie regală îi dă cele mai tari motive, capabile să provoce nu numai infidelitate, ci și ură și răsbu-

nare. Totuși Bancban suferă și așteaptă cu încredere întorcerea regelui. E servil, aș dis de aceea unii. Nu! E admirabil de fidel, aș dis alții. Și dreptate aș aceștia. Provocă îndoeli în privința verității, i-aș dis alții. Și pe scenă și la citire Bancban lasă impresia unui caracter real, deși excepțional. Grillparzer știa mai bine, de cât criticii săi, că «adeverata problemă a poeziei dramatice storce credința privitorului prin simpla sa existență»¹⁾ și căuta să obțină această credință. De aceea Bancban este înzestrat cu atât de multe trăsături, care explică neobicitul său suflet, în cât cu drept cuvânt s'a dis că Ein treuer Diener este opera, cu care Grillparzer a intrat mai mult în sfera naturalismului²⁾. Bancban sensibilizează cu deplin succes caracterul ce se jertfescă pentru societate, pentru stat asemănându-se în ideile sale cu «concepția antică, pe care dór vremurile viitoare o vor pune iar în planul întâiu».

Ein treuer Diener va trezi și prin basmul său mult interes. E multă fantasmă în el. Grillparzer se încorda

---

1) XIX, 153.

2) Reich, p. 118—119.

cu intenție să producă așa. De la o vreme i se păruse adică hipocondrului poet, că intensitatea fantasiei sale slăbește și în *Ein treuer Diener* a voit, cum și dice, să încerce, cât mai póte ¹⁾. Piesa a fost aplaudată, dar poetul se hotărîse să nu mai facă încercări de acest fel. Și a doua óră n'a mai intrat așa de adînc în domeniul naturalismului.

10.

Dintre tragediile lui Grillparzer a rămas neamintită una din cele mai reușite opere: *Des Meeres und der Liebe Wellen* sau, cum îi dice traducătorul român, H. Leca, *Hero și Leandru*.

Prototipul tragediei este Romeo și Iulia de Shakespeare. Dar ce deosebire! Iulia nu-î o fire gingașe, nu-î o fecióră destul de feciorelnică, nu-î un ideal. Monologul ei, când așteaptă pe Romeo în camera de

---

1) XVIII, 190. Pentru a arăta și mai clar ce importanță se dă acestei opere, citez o judecată a lui Bulthaupt (op. c. p. 87): «*Niemandem wäre es gelungen, das Genrehafte zum Erhabenen zu steigern und vom Kleinen und Komischen so unmittelbar zum Grossen und Tragischen wie in dieser merkwürdigen Schöpfung überzugehen*».

culcare, ne pare brutal, dacă 'l punem în fața lirismului delicat al dulcei Hero. Iulia e nerăbdătoare să piardă flórea tinereții, câștigând prin perdere; Hero nu are conștiința clară a păcatului contra datoriiilor de preotésă. Nicăiri n'am cetit o caracterisare mai exactă a ei ca în Volkelt ¹⁾; acésta ne dovedesce însă — și ce greu ar fi de 'nțeles pentru o minte prea tînără; cât ar pri-cepe ea d. e. din frasa: «Hero nu și-a dat încă sémă, că ce-î sensual este ceva deosebit de ce-î sufletesc»? Hartmann, filosoful inconscientului, a arătat de mult (1873) ce superióră este Hero Iuliei ²⁾ și Reich are dreptate să afirme, că Germanii nu aũ motiv să invidieze pe Englezii pentru al lor Romeo și Iulia.

În tótă literatúra germană nu se mai găsesce nici o tragedie, în care amorul să fie obiect al operei într'un chip așa de exclusiv. În Sappho chiar se găsesce pe lângă amor și alte motive, aici nu. Și totuși, cetirea Sapphei ar putea să fie scurtată în clasă. Dar admirabila tragedie a lui Leandru, deși

---

1) Op. cit. p. 136—137.

2) E. v. Hartmann, *Gesammelte Aufsätze*, p. 350 (Studiul despre Romeo și Iulia).

ne arată cum amorul făuresce eroi și din ómenii cei mai sfioși, deși nu pătrunde nici o josnică notă în ea și deși este considerată, în întregime ca cea mai bine reușită piesă a lui Grillparzer, nu póte fi cetită în clasă. De la sine se înțelege că profesorul nu póte discuta câte-va luni în clasă numai genesa și dezvoltarea unui amor, fie el orí cât ar fi de ideal ¹⁾).

10.

Vorbind despre *Der Traum, ein Leben*, am citat un motiv, care-í și temeiul etic al uniceí comedii, ce a scris Grillparzer, al comediei *Weh dem, der lügt*.

Ea-í o veritabilă «comédie de éducation», i-a đis un critic german, Reich. *En vérité le mentir est un maudit vice*, đicea Montaigne. *Nous ne sommes hommes, et ne nous tenons les uns aux autres que par la parole* etc. Cetind aceste șire, Grillparzer scriea ²⁾ că, citind monologul episcopului din *Weh dem, der lügt*, mulți ar putea đice, că a

---

1) Din acelaș motiv nu se póte ceti nici *Die Jüdin von Toledo*, care este chiar picantă.

2) XVIII, 198.

luat din Montaigne ideile episcopului său. Şi totuşi, când şi-a scris comedia, el nu cunoştea pe Montaigne. Episcopul său, o figură foarte venerabilă, ideal de preot, este contra oricăreia minciuni. El are o morală fără cusur.

Drum lasst uns wahr sein, vielgeliebte
Brüder,
Und euer Wort sei : Ja und nein auf immer.

Alt-fel gândesce eroul comediei,
Leon, care se serveşte şi de minciună,
pentru a face bine. Faptul reuşit
şi bun micşorează şi severitatea
episcopului

Das Unkraut, merk' ich, rottet man nicht
aus,
*Glück auf, wächst nur der Weizen etwa
drüber.*

Acţiunea, din care reese această concepţie etică, este foarte drăgălaşe şi bine condusă. Un umor senin o însoţeşte neconţinut. Din cauza acestor calităţi şi profesorii austriaci încep a cere, ca *Weh dem, der lügt* să se citească în clasă ¹⁾.

La noi ea va putea servi şi drept prilej de a discuta o chestie de etică, care până acum se discută, rece şi teoretic, în cursul de mo-

---

1) *Oesterreichische Mittelschule*, IX, 333—336.

rală, pe care programa nouă l'a desființat.

11.

Resultatul cercetării de până acum este, că din piesele lui Grillparzer putem citi în întregime în clasă *cinci* piese, numai parțial orî acasă *două* (Vliess și Sappho), iar *patru* de loc în timpul școlii și cu concursul profesorilor. Avem deci un material destul de variat, din care se pôte alege.

În el covîrșește realismul; dar un realism, care potențază fenomenele, fără să le despărțiască într'un chip prea simțitor de baza lor, de lumea reală și fără să slăbiască necesitatea și adevărul evoluțiunilor, prin care trec persónele din acțiune. Procedând în acest chip, avênd, cel dintâiu dintre poeții mari, curajul de-a se rupe de direcțiunea clasică, Grillparzer și colegii săi, Kleist și Hebbel, îndrumară drama germană pe o cale nouă. El se află la începutul ei, la începutul unei faze nouă în desvoltarea teatrului german.

Mai sus vorbiam de alcătuirea unei antologii orî, mai potrivit, de o colecție de câte-va volumeșe din Grillparzer. Scim acum și ce ar cuprinde ea din dramele lui. Pe lângă

unul din aceste volume mici ar fi bine să se alătore și un număr de poezii, deși Grillparzer nu trece drept un liric prea distins; și de epigrame, care sînt foarte reușite. In notă arăt prin câte-va exemple cam *ce și cum* aș alege eu ¹⁾ pentru

---

1) **I. Lirice:** 1. Vater unser (I, 185). — 2. Ruhe (II, 42). — 3. In der Fremde (II, 57). — 4. Polarscene (I, 209). — 5. Naturscene (I, 225) — 6. Frühlingskommen (I, 210). — 7. Der Fischer (I, 214). — 8. Reise-lust (I, 212). — 9. Kennst du das Land (II, 18). — 10. Kolosseum (II, 21). — 11. Wanderscene (II, 66). — 12. Lope de Vega (II, 73).

II. Literatură: 1. Fortschritt (III, 83). — 2. In das Stammbuch des Schauspielers Genast (III, 59). — 3. In ein geschenktes Exemplar von Goethes Werken (III, 44). — 4. Schiller (III, 91). — 5. Goethe und Schiller (III, 185). — 6. Pfizers Vergleichung von Uhland und Rückert (III, 105). — 7. Die Kritiker (III, 201). — 8. Als Hebenstreit in Gastein meine Inschrift ins Fremdenbuch mit einer Anmerkung begleitet hatte (III, 94). — 9. Fehlgeburt (III, 123). — 10. Aesthetisch (III, 135). — 11. Die Klassiker (III, 166). — 12. Aesthetisch (III, 224). — 13. Goethe und Kestners Briefwechsel (III, 193). — 14. Tendenzpoesie (III, 147). — 15. Sollen und Haben (III, 199). — 16. Mit Mitteldeutsch und Volkspoesie (III, 115). — 17. Dorfgeschichten (III, 153). — 18. Volkspoesie (III, 186). — 19. In das Stammbuch der Gräfin Enzenberg (III, 68). — 20. Publikum (III, 83).

III. Politică și Etică: 1. Lebensregel

acéstă parte. Mărgăritare se găsesc și în liricele și mai ales în epigramele lui.

12.

Ajuns la sfârșitul lucrării, mă gândesc, că unii dintre cititori ar putea găsi, că pedagogul vrea să abuzeze de artist în hatîrul unor scopuri, care nu aũ fost ale artistului. Observ deci, că *Grillparzer însuși nu ar protesta contra folosului ce voim să îl scõtem din el, când am accentuat mai ales partea etică și social-politică din lucrările sale.* Grillparzer, care citează odată din V. Hugo cuvintele: *Le théâtre est une chose, qui enseigne et qui civilise*, adaugă cuvintele ¹⁾:

(III, 79). — 2. Ich führe den Pflug (III, 218). — 3. Nationalität (III, 85). — 4. Postulata (III, 128). — 5. Auf den Zensor Rupprecht 1, 3, 4, 6, 7, 9, 11, 15, 16 (III, 101—103). — 6. Liberalismus (III, 131). — 7. Die Zeitideen (III, 178). — 8. Geht ihr nach England? (III, 58). — 9. Ungarn (III, 170). — 10. Griechische Revolution (III, 143). — 11. Emanzipation (III, 228). — 12. Feldmarschall Radetzky (III, 136). — 13. Russland (II, 96). — 14. In ein Stammbuch (III, 40).

La unele din aceste poezii profesorul recurge ocașional, pentru a ilustra vederi de ale poetului, și când ele sunt de combătut, de alt-fel în puține casuri.

1) XVI, 143.

De ce nu? indirect și în trecut; dar direct și ca scop este tot ce se poate închipui mai neartistic. — Grillparzer era dușman al poeziei cu tendințe. Dar indirect și în trecut firea lui etică a depus în operele sale idei, pe care tinerimea le va vedea repede, le va înțelege ușor și de care se va încălzi poate chiar puternic.

Profesorul va trebui însă să se lămurească bine asupra acestei chestiuni. Ea nu mai intră în cadrul monografiei de față. De aceea observ pe scurt, că soluția corectă a acestei chestii mi se pare cuprinsă și în vorbele lui Grillparzer. Orice operă poetică este și pentru școlă *mai întâiu* o operă estetică; ea nu poate fi degradată la rolul unui simplu text de exegesă etică. Și simpla trecere a unei opere prin ocupațiile intelectuale ale elevilor atinge și sentimentele morale. Insistența bine chibzuită a profesorului, când intenționată, acolo unde lămurește etica fie-cărui caracter din operă, când la aparență neintenționată, acolo unde profesorul voesce să trezască un anumit eco în inimile tinere, nu se poate descrie, ea trebuie practică și dezvoltată printr'o expe-

riență inteligentă. O procedură de acest soiū va fi fôrte priinciosă și lecturiī lui Grillparzer, al cărui duh plutescă multă vreme pe de-asupra inimilor nōstre, înrodindu-le !

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bibl. Univ. Cluj.
Nr 0048 1971

Tip. GUTENBERG, Str. Doamnei, 20, Bucuresti.